

Vybrané osobnosti filosofie 20. století

Zuzana Svobodová

Proměna člověka
Postmoderna

Rysy postmoderny

- konec velkých vyprávění, hrdinů, cílů
- meta-příběhy ztratily přesvědčivost
- konec univerzální platnosti jednoho systému
- kritika „konečných projektů“
- pluralita
- anything goes
- ráz kultury?
- směr?
- význam?
- mapa – myšlenky, jazyk, symboly

Rysy postmoderny

- cesta bez cíle – návrat – rozpomínání
- pasti postmoderny: libovůle, nezájem, nedůvěřivost, neodpovědnost
- kritika plochého racionalismu
- kulturní pluralita – neúcta „minulých“ tradic
- nausea, únava, rezignace
- nedůvěra v historii (chybí kontinuita smyslu)
- vykořeněnost, život bez paměti, bez budoucnosti

Rysy postmoderny

- návrat před historii: dinoparky
- spravedlnost jako hodnota – rovnost, rovnoprávnost – nivelizace hodnot (snaha po absolutní spravedlnosti – utopie)
- svět jako hra, kterou vymýšlíme
- konec schémat
- začátek překvapení, zvláštního (ne normalitě)

Paradigma

- ř. *paradeigma* – ukázané, vzor, příklad, vzorec, rozvrh, schéma
- l. *paradigma* (angl. *paradigm*)
- Platón: říše idejí – prvotní vzor světa
- gramatika: vzor, pravidlo
- vzorec kultury, model / povaha poznávání

- ústřední pojem současné **pluralitní epistemologie**, zaměřené na nahodilost (kontingenci) vývoje a náhlost proměn vědeckého poznání: předmět poznání je určen paradigmatem a nikoli opačně

Paradigma

- předpoklad, samozřejmé východisko, určuje normu
- Bacon (1561-1626): idoly (jeskyně, kmene, tržiště, divadla)
- Ptolemaios, Newton, Einstein, Darwin
- styl, vnitřní jednota
- krize: anomálie nad průměr, pád normality

- Thomas Samuel **Kuhn** (1922-1996) *Struktura vědeckých revolucí* – paradigma nástrojem vlastní verifikace
- Karl Raimund **Popper** (1902-1994) – falzifikace (*Netřeba trvat na tom, co teorii potvrzuje; spíše hlídat to, co by ji mohlo vyvrátit.*)

Paradigma

- paradigma hermetické filosofie
- paradigma newtonovsko-karteziánské
- paradigma neklasické vědy (vícealternativní, pluralitní věda):
 - nikdy nelze shromáždit všechna data, kritika indukce
 - svět chaosem i řádem, bod nestability, efekt motýlího křídla
 - princip neurčitosti – nezaznamenané údaje mohou zapříčinit velkou změnu
 - postoj pozorovatele – úloha efektů vyvolaných pozorováním
 - neúplnost, spornost vědy (cíl: formální bezespornost)

Ustavující pohyby postmoderny

in: Poláková, Jolana, *Perspektiva naděje. Hledání transcendence v postmoderní době*. Praha, Vyšehrad, 1994.

- 1) Uvolňování od systémových společenských vazeb
- 2) Prolamování horizontů moderního rozumu

Státy se připodobňují strojům, lidé se mění ve statistické soubory voličů, producentů, konzumentů, pacientů, turistů či vojáků. (Václav Havel)

Postmoderní vědění prostě není nástrojem autorit. Vybrušuje náš smysl pro rozdíly a posiluje naši schopnost tolerovat nesusměřitelné. (Jean F. Lyotard)

Ahistoričnost postmoderny

- pluralita jako princip
- rezignace na otázku pro jednom výkladu, smyslu
- prožitek, zakoušení světa namísto racionální kritické analýzy, snahy po odhalení podstaty, pochopení, pojetí (pojem)
- postmoderna je ahistorická: nezajímá se o historické kontexty, ani o velká vyprávění
- možná reakce na historismus, který v Evropě živil nacionalismus, konfesní a ideové konflikty
- ahistorismus jako „nová svoboda“?

(ne)přítomnost postmoderního člověka

- Bělohradský: *pozdní čl je všude přítomen, ale není ničeho současníkem*
 - současník: čl, který má hluboký, neúčelový, smysluplný podíl na jiném příběhu
 - být přítomen: někde prodlévat
- Funda: vnímá obě polohy opačně:
 - být přítomen: odpovědné bytí
 - být současníkem: bloumat, ale nebytovat
- postmoderní toulání – není bloumání, ale okoušení plurality prožitků
- postmoderna se odříká racionality a kritického myšlení – sr.: když umírá antika, rozbují se mystéria

Další literatura k tématu

- Neubauer, Zdeněk, *Přímluvce postmoderny*. Praha, Hrnčířství a nakladatelství Michal Jůza & Eva Jůzová 1994, 83 stran. ISBN: 80-7111-012-4
- týž, *Biomoc*. Praha, Malvern, 2002
- týž, *O Sněhurce aneb cesta za smyslem bytí a poznání*. Praha, Malvern, 2004
- Leanne Tomasevic: článek v HN 3/12/2007: [Nový hit mezi lidmi z komunikace: postmoderní marketing](#)

homo...

- homo legulus (hledáč)
- homo viator (Komenský, G. Marcel) → postmoderna: homo turisticus (turista)
- homo loquens
- homo faber (H. Bergson, Max Frisch – čl a technika)
- homo economicus
- homo sociologicus (Německo, 1958)
- homo ludens (Johan Huizinga)
- homo aestheticus
- homo politicus
- homo movens – homo viator – homo spiritualis
- homo insipiens (x sapiens)
- ...

Cesta k postmodernímu tázání po lidství

zabydlenost vs. bezpřístřešnost

Sebeuvědomění: Kdo / co jsem?

Osamělost – možnost setkání se se sebou samým. Stát se sobě zkušeností.

Epochy zabydlenosti a bezpřístřešnosti v dějinách lidského ducha.

„Co je člověk, že ho bereš na vědomí?“ (Ž)

„*Quid ergo sum..., quae natura mea?*“ (Augustin) – člověk: *grande profundum* (velká hlubina) – úžas nad tím, co na člověku **nelze** chápat jakou součástí světa.

Cesta k postmodernímu tázání po lidství

- [Aurelius Augustinus](#) (†430): čl – *grande profundum*
- [Tomáš Akv.](#) (†1274): čl – rod zcela zvláštního rázu, „horizont a rozhraní duchovní a tělesné přírody“
- [Cusanus](#) (Mikuláš z Kusy/Kusánský, †1464): homo non vult esse nisi homo (čl nechce být ničím jiným než člověkem – cesta k přirozenosti, řádu), B razič mincí, čl směnárník, odhadující jejich cenu. Čl v sobě nese vše, vše může poznat. **Nekonečnost** (prostorová a časová) světa pouze myšlená, nikoli prožitá.

Osobnosti

– k výběru referátu / písemné práce

<u>Max Scheler</u>	<u>Edith Stein</u>	<u>Roman Ingarden</u>	<u>Maurice Blondel</u>	<u>Emmanuel Mounier</u>
<u>Alexandre Koyré</u>	<u>Albert Camus</u>	<u>J.-P. Sartre</u>	<u>Jacques Maritain</u>	<u>Maurice Merleau-Ponty</u>
<u>Karl Jaspers</u>	<u>Henri Bergson</u>	<u>M. Buber</u>	<u>F. Rosenzweig</u>	<u>E. Lévinas</u>
<u>Paul Ricoeur</u>	<u>Jean Hyppolite</u>	<u>Jacques Derrida</u>	<u>Gilles Deleuze</u>	<u>Erich Fromm</u>
<u>Romano Guardini</u>	<u>Gabriel Marcel</u>	<u>Jean Lacroix</u>	<u>Pierre Teilhard de Chardin</u>	<u>Claude Lévi-Strauss</u>
<u>Claude Tresmontant</u>	<u>Michel Foucault</u>	<u>Simone Weil</u>	<u>Jean-François Lyotard</u>	<u>Gilles Lipovetsky</u>
<i>volný výběr – dle dohody s <u>vyučující</u></i>	<u>Jan Patočka</u>	<u>Karel Vrána</u>	<u>Erazim Kohák</u>	<u>Jolana Poláková</u>